

REMISSYTTRANDE

2024-01-12

Dnr: 0840/23

Er referens: Ju2023/02781

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Remissyttrande över promemorian Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott (Ds 2023:31)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på den rubricerade promemorian och vill framföra följande.

Sammanfattande bedömning

Utredarens uppdrag har varit att undersöka och föreslå ett system med visitationszoner. Som konstateras i promemorian finns det både fördelar och nackdelar med det förslag på säkerhetszoner (som utredaren valt som benämning i stället för visitationszoner) som presenteras. Brå anser inte att det utifrån nuvarande forskningsläge finns tillräckligt underlag att uttala sig om huruvida det är nackdelarna eller fördelarna med förslaget som väger tyngst. Det finns dock ett mycket stort behov av att pröva nya åtgärder som kan vara verksamma i kampen mot gängrelaterad brottslighet. Och det förslag som lämnas är enligt Brås mening väl avvägt utifrån en restriktiv syn på att använda tvångsmedel mot människor som inte är misstänkta för brott. Brå motsätter sig därför inte att ett system med säkerhetszoner införs.

Krav på dokumentation

Brå delar utredningens slutsats att kontroll- och rättssäkerhetsskäl talar för att dokumentationskravet i 27 § polislagen bör utvidgas så att det omfattar samtliga kroppsvisitationer enligt den lagen. En slutsats i Brås rapport om polisens arbete med profilering och likabehandling (Brå 2023:12) är att det finns brister i polisens dokumentation av kontroller och tvångsåtgärder vilket innebär att det inte går att följa upp hur många eller vilka som kontrolleras och utsätts för tvångsåtgärder – än mindre hur antalet fördelar sig mellan personer med olika etnisk bakgrund, eller hur ofta de hittar något att beslagta. Brå ser det därför som angeläget ur rättssäkerhetssynpunkt att Polismyndigheten på strategisk nivå följer upp arbetet med kontroller och tvångsåtgärder. För att kunna göra det behöver dokumentationskraven stärkas.

Säkerställ att befogenheterna används på rätt sätt

Utredaren tar upp att de föreslagna befogenheterna till viss del överlappar dagens polisiära befogenheter att göra kroppsvisitation och husrannsakan i brottsförebyggande syfte. Utredaren konstaterar att det inte är en önskvärd situation, men att den är svår att komma ifrån i detta fall. Utredaren gör bedömningen att överlappningen inte bör ge upphov till några betydande svårigheter för polismän att orientera sig i vilka befogenheter som kan vara aktuella i en säkerhetszon. Brå vill i detta sammanhang även uppmärksamma det omvända scenariot, och risken att poliser använder de föreslagna befogenheterna utanför en säkerhetszon. Sådana situationer skulle exempelvis kunna uppstå om det finns oklarheter vad gäller säkerhetszonens geografiska gränser eller om en säkerhetszon har upphört att gälla, men också för att lagstiftningens komplexitet skulle öka i och med de nya befogenheterna. Denna risk måste ses som mer problematisk eftersom de befogenheter som föreslås gälla i en säkerhetszon är mer långtgående än dagens befogenheter. Mot denna

bakgrund anser Brå att det är av stor vikt att Polismyndigheten säkerställer att de poliser som arbetar i områden där säkerhetszoner har eller kan komma att upprättas får tydliga instruktioner och utbildning i hur de nya reglerna ska tillämpas. Förslaget att samtliga kroppsvisitationer ska omfattas av dokumentationskraven i 27 § polislagen kan också bidra till att minska risken genom att polisen med ett sådant krav aktivt måste ta ställning till om förutsättningarna för ett specifikt ingripande är uppfyllt.

I ovan nämnda rapport från Brå (Brå 2023:12) framgår att det finns en risk för diskriminerande etnisk profilering i polisens arbete med kontroller vid misstanke om innehav av narkotika. I likhet med utredaren gör Brå bedömningen att de befogenheter som nu övervägs är behäftade med liknande risker och kan komma att öka vid ett eventuellt införande av ett system med säkerhetszoner, inte minst mot bakgrund av att säkerhetszoner sannolikt framför allt kommer att upprättas i socialt utsatta områden. Precis som utredaren påpekar omfattar diskrimineringslagen inte ett skydd mot diskriminerande tillämpning av polisiära befogenheter utan endast ett skydd mot diskriminerande bemötande. I SOU 2021:94 finns ett förslag att det nuvarande förbudet mot diskriminerande bemötande ska utvidgas till att omfatta polismäns åtgärder i förhållande till allmänheten. Brå var inte en av remissinstanserna till det betänkandet, men noterar att förslaget enligt utredaren skulle kunna vara en viktig förstärkning av skyddet mot diskriminerande polisingripanden.

Uppföljning

Utredaren anser att det är viktigt att Polismyndigheten kontinuerligt följer upp och utvärderar hur arbetet med zoner faller ut, såsom hur träffsäkra kontrollerna varit. Brå delar den bedömningen.

Detta yttrande avges av generaldirektör Mattias Larsson efter föredragning av chefsjurist Cecilia Eneman.

Mattias Larsson

Cecilia Eneman